

Debat

Positivismeforskrækket

Jakob v. H. Holtermann

Ph.d. stip. i retsfilosofi

RUC

Det er lykkedes Jonas Christoffersen (JC) at skrive en hel sides indigneret kritik af Alf Ross' retsfilosofi stort set uden at sige én rigtig ting om samme. JCs hovedanke er, at Ross angiveligt skulle mene, at der altid er et rigtigt svar på et retsvidenskabeligt spørgsmål, for eksempel om en strafbar handling skal give 8 eller 10 års fængsel. Og at det i sidste ende »overlades til en dommer (...) hvad der objektivt set er korrekt.«

Det er desværre så klokkeklar en misforståelse af Ross, som tænkes kan. Hele hans retsfilosofi er netop bygget op om den opfattelse, at dommeres udsagn per definition ikke kan være rigtige eller forkerte. Og det af semantiske grunde. Dommeres udsagn er normative udsagn, der foreskriver en bestemt sanktion givet en bestemt adfærd. På Ross' positivistiske sprogfilosofiske præmisser er der det problem ved sådanne udsagn, at de ikke kan være sande eller falske, fordi vi ikke har adgang til en intersubjektiv procedure til at afgøre tvister. I sidste ende vil det altid blive et spørgsmål om intuitioner. Og »kan ikke min intuition være lige så god som din?« som Ross spørger i sit og dansk retsfilosofis absolutte hovedværk Om ret og retfærdighed.

Udfordringen bliver, hvordan retsvidenskaben kan overleve på de præmisser. For er den ikke ligesom dommeren henvist til at formulere sig normativt? Og det er her Ross finder sit columbusæg: han lader retsvidenskaben skifte perspektiv fra at være »norm-ekspressiv« til at være »norm-deskriptiv«.

En lille analogi: hvis lille-Peter siger, at man bør stille risengrød på loftet til nissen til jul, så kan vi roligt regne med, at det ikke er rigtigt. Men hvis hans mor siger, at lille-Peter synes, at vi bør gøre netop dette, så kan det sagtens være rigtigt. Det første er nemlig et udsagn om vores pligter over for fabeldyr, og det andet et psykologisk udsagn om lille-Peters overbevisninger. Og det sidste kan godt være rigtigt, selvom det første ikke er.

Tilsvarende med retsvidenskaben. Juristen kan udmærket have ret i, at en dommer vil mene, at en given forbrydelse bør give 8 års fængsel, uden samtidig at give hende ret i netop dette. Og det er netop i kraft af denne subtile, men afgørende forskel, at en retsvidenskab bliver mulig ifølge positivisten Alf Ross. Retslæren må blive normdeskriptive udsagn i form af prognoser om, hvad dommere vil mene givet bestemte sager kommer for retten. Derved undgår den selv at tage stilling til det filosofisk betændte spørgsmål om, hvilke pligter og rettigheder vi egentlig har.

Den centrale udfordring for Ross' retsfilosofi bliver snarere, om retslæren i sidste ende kan overleve denne teoretiske udgrænsning af domstolene. Men selv ikke på de præmisser bliver retsvidenskab à la Ross sort-hvid. Med Ross' umisforståelige ord kan »sådanne påstande aldrig... gøre krav på absolut sikkerhed, men (kan kun) hævdes med større eller mindre sandsynlighed... Der kommer herved en relativitet ind i retsvidenskabelige sætninger, som det er vigtigt at have for øje, men som alt for ofte overses.«

For nogle år siden spurgte forlaget bag Om ret og retfærdighed, om det mon ikke ville være en idé at genoptrykke bogen? Man fik det svar fra juridisk institut, at det så man ingen grund til. Hvis JCs Ross-læsning er repræsentativ for instituttets omgang med fortiden, viser det, hvorfor det var en sørgelig fejldisposition. Alf Ross havde visselig mange fejl. Men han læste altid sine modstandere.

(Se evt. kap.2 i »Alf Ross. Kritiske gensyn«, Holtermann og Ryberg, red., 2006).